VIOLENȚA ÎN BAZĂ DE GEN CA FORMĂ DE DISCRIMINARE: PREVENIRE ȘI COMBATERE

GENDER-BASED VIOLENCE AS A FORM OF DISCRIMINATION: PREVENTION AND COMBAT

CZU: 341.231.14:364.63-212-055.2

Doina CAZACU[1],
Universitatea de Stat din Moldova

ABSTRACT. *Gender-based violence is one of the most widespread and serious forms of discrimination against women, with long-term consequences for the female victims and their children, for the family, community and society. Awareness of the seriousness and extent of this phenomenon is already part of the success in the prevention and combating process, but often, victims of gender-based violence do not identify themselves or, for several objective and subjective reasons, do not ask for help. With the development of the spirit of recognition and protection of human rights, the need to regulate, at the universal, regional and national level - talking about each subject of international law separately, the prohibition of discrimination based on gender, and violence constituting a form of discrimination.*

Keywords: *violence, gender, discrimination, public policies, conventions, combatting, prevention.*

REZUMAT. *Violența în bază de gen este una din cele mai răspândite și grave forme de discriminare față de femei, având consecințe pe termen lung pentru femeile victime și copiii acestora, pentru familie, comunitate și societate. Conștientizarea gravității și amploare acestui fenomen este deja o parte din succesul în procesul de prevenire și combatere, or de multe ori, victimele violenței în bază de gen nu se identifică sau din mai multe motive obiective și subiective nu cer ajutor. Odată cu dezvoltarea spiritului de recunoaștere și protecție a drepturilor omului, a ieșit în vileag necesitatea de a reglementa, la nivel universal, regional și național – vorbind despre fiecare subiect de drept internațional în parte, interzicerea discriminării în bază de gen, iar violența constituind o formă de discriminare.*

Cuvintele-cheie: *violență, gen, discriminare, politici publice, convenții, combatere, prevenire.*

Introducere

Subiectul violenței în bază de gen este pe larg supus analizei și dezbaterilor, or formele acesteia pot fi diferite: violență fizică, psihologică, sexuală, spirituală, economică. În ultimii decenii se înregistrează o tendință mondială de a uni eforturile în vederea prevenirii și combaterii violenței în bază de gen, astfel ca să fie promovată toleranța zero la acest fenomen. Studiul realizat de către Oficiul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate (UNODC) estimează că cca 137 femei sunt omorâte zilnic în toată lumea de către partenerul de viață sau un membru al 9 familiei, iar domiciliul este locul cel mai probabil ca o femeie să fie ucisă (Pădure A, Țurcan-DonțuA., p. 4). Violența bazată pe gen (GBV) sau violența împotriva femeilor și fetelor (VAWG) este o pandemie globală care afectează 1 din 3 femei de-a lungul vieții. Cifrele sunt uluitoare: 35% dintre femeile din întreaga lume au suferit fie violență fizică și/sau sexuală a partenerului intim, fie violență sexuală fără partener. La nivel global, 7% dintre femei au fost agresate sexual de altcineva decât un partener, iar până la 38% dintre crimele de femei sunt comise de un partener intim. Aproximativ 200 de milioane de femei au suferit mutilări/tăieri genitale feminine (Studiu World Bank).

Izolarea socială, închiderea școlilor și restricțiile în libertatea de circulație care țin oamenii în casele lor a dus la nevoi de îngrijire informală fără precedent și tensiuni între viața profesională și viață personală, în special pentru persoanele care au grijă de alți membri ai familiei. Femei și părinți solitari, mai ales mame, au suportat greul tulburărilor, inclusiv cele socio-economice mai acute, în

[1] Cazacu Doina, Dr. Conf. univ., Departamentul Drept internațional și european, USM, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-0425-189X , e-mail: doina.cazacu@yahoo.com

consecința crizei COVID-19. Sectorul serviciilor, cu rate de ocupare ridicată în rândul femeilor , a fost printre cele mai afectate, iar condițiile de muncă ale lucrătoarelor din prima linie au fost grav afectate. Criza a fost suplinită și de conflictul armat în desfășurare în Europa, cu impactul său imens asupra economiei și a vieții oamenilor. Evoluțiile în materie de egalitate de gen în ultima perioadă câțiva ani au luat acum o întorsătură spre mai rău, iar amenințarea la adresa progresului viitor este reală (*European Institute for Gender Equality, Gender Equality Index 2022. Covid -19 pandemic and care*).

Situația în Republica Moldova, potrivit Raportului privind indexul egalității de gen pentru anul 2022, nivelul egalității de gen în Moldova a înregistrat o creștere mai proeminentă, comparativ cu anii precedenți. Nivelul mediu al egalității dintre femei și bărbați, calculat pentru șase arii strategice evaluate, a fost estimat la 62 de puncte, fiind cu 3 puncte în progres față de anul precedent. (*Raportul privind Indexul egalității de gen 2022- Care este nivelul de egalitate dintre femei și bărbați în Moldova?, p.4*).

Studiul elaborat de către OSCE în anul 2019 - „*Bunăstarea și siguranța femeilor*‖ prezintă o situație deloc îmbucurătoare vis-à-vis de fenomenul violenței. Astfel că, în Republica Moldova circa 73% de femei au fost supuse cel puțin unei forme de violență din partea partenerului intim la un moment dat în viață. Violența psihologică constituie cea mai răspândită formă de violență - 71%, fiind urmată de cea fizică - 33%, ceea ce este mult peste media UE. Studiul OSCE a constatat că în Republica Moldova violența în familie este un fenomen frecvent, iar impactul violenței poate fi grav și de lungă durată.

În lucrarea „*Violența în familie și în bază de gen*‖, autorii au identificat diferite forme de violență față de femei și fete, care pot fi diferite, în funcție de anumite etape ale vieții, începând cu etapa prenatală - selectarea prenatală a sexului viitorului copil, abuzul fizic comis asupra femeii însărcinate, sarcină forțată, și care pot continua până la vârste înaintate ale femeilor, în care violența se manifestă prin abuz fizic; violență din partea partenerului intim; viol și hărțuire sexuală. Analiza documentelor de politici publice din Republica Moldova din ultima perioadă denotă tendința de aliniere la standardele internaționale în materie de egalitate de gen. În prezentul demers științific am identificat standardele internaționale și regionale privind prevenirea și combaterea violenței în bază de gen.

Metodologia

În procesul de analiză a discriminării prin aplicarea violenței în bază de gen, am utilizat metoda logică, care ne-a permis să cercetăm și analizăm critic prevederile normative la nivel național și internațional în vederea identificării principalelor tendințe, direcții și abordări de reglementare a noțiunii de violență în bază de gen ca formă de discriminare, precum și cercetările din domeniu.

Rezultate și discuții

Convenția cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW), adoptată în 1979 în cadrul sesiunii ONU, reprezintă cadrul universal de reglementare în care este definită noțiunea de discriminare împotriva femeilor. În cadrul dezbaterilor Comisiei ONU pentru Condiția Femeilor privind rolul femeilor în țările în curs de dezvoltare, s-a formulat ideea impactului diferit, pe care deciziile îl pot avea asupra femeilor și bărbaților. În consecință, conceptul de „*gender mainstreaming*‖ sau abordare integratoare a egalității de gen a fost utilizat, pentru prima dată, în timpul celei de-a treia Conferințe Mondiale privind Condiția Femeilor (Kenya, Nairobi, 1987), unde a fost exprimat angajamentul guvernelor participante de a pune în practică liniile directoare cuprinse în Strategiile viitoare de acțiune pentru promovarea femeilor. Un moment istoric determinant vizează Conferința Internațională a ONU cu privire la Condiția Femeilor, organizată la Beijing, în 1995, care s-a soldat cu elaborarea unei Platforme pentru Acțiune, unde se subliniază faptul că: „*Egalitatea dintre femei şi bărbaţi reprezintă o problemă ce ţine de domeniul drepturilor omului şi o condiţie eminentă pentru justiţie socială, constituind, de asemenea, şi o pre-condiţie fundamentală pentru egalitate, dezvoltare şi pace*‖.

Potrivit Institutului European pentru Egalitate de Șanse între femei și Bărbăți (EIGE), violență în bază de gen semnifică- încălcarea drepturilor omului și o formă de discriminare împotriva

femeilor, inclusiv toate actele de violență bazate pe gen care au ca rezultat sau sunt susceptibile să aibă ca rezultat vătămări sau suferințe fizice, sexuale, psihologice sau economice pentru femei, inclusiv amenințări cu astfel de acte, constrângere , sau privarea arbitrară de libertate, indiferent dacă are loc în viața publică sau privată.

În 2013, Organizația Mondială a Sănătății (OMS) menționează că violența în bază de gen și violența în familie drept una dintre cele mai grave amenințări la adresa sănătății femeilor, definind-o ca: „*Utilizarea intenționată a forței fizice sau a puterii, amenințată sau reală, împotriva propriei persoane, a altei persoane sau împotriva unui grup sau a unei comunități, care fie are ca rezultat sau are o probabilitate mare de a avea ca rezultat vătămare, deces, vătămare psihologică, dezvoltare proastă sau privare*‖.

Organizația Mondială contra torturii (OMCT) consideră, că violenţa în bază de gen este o formă de tortură (în special dacă statul nu se implică), ultima fiind definită ca: „*orice act prin care este produsă intenţionat unei persoane o suferinţă acută, fizică sau mintală, cu scopul de a obţine de la victimă sau de la o terţă persoană informaţii sau dovezi pentru a o pedepsi pentru un act pe care persoana sau o persoană terţă l-a comis sau se bănuieşte doar că l-a comis, de a o intimida sau a face presiuni asupra ei sau a unei terţe persoane, sau pentru orice alt motiv bazat pe o formă de discriminare, de orice fel, când această durere sau suferinţă sunt provocate de un agent al unei funcţii publice sau o persoană acţionând în postură oficială sau la instigarea unei astfel de persoane sau cu consimţământul ei expres sau tacit*‖.

Violența este un obstacol major în calea realizării drepturilor fundamentale ale omului în calea realizării Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă. Din păcate, violența este răspândită în întreaga lume, cuprinde toate generațiile, naționalitățile, comunitățile și sferele societăților noastre, indiferent de vârstă, etnie, dizabilități sau alte medii.

Analizând mai multe surse, inclusiv actele internaționale și regionale, identificăm mai multe măsuri și strategii eficiente pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor, inclusiv:

- Educarea și conștientizarea publică: este important să se dezvolte programe de educație și conștientizare care să abordeze stereotipurile de gen și să promoveze respectul și egalitatea între femei și bărbați.
- Legi și politici care să protejeze femeile și fetele: statele ar trebui să adopte legi care să protejeze femeile de violență, cum ar fi legea privind violența domestică, și să asigure că aceste legi sunt implementate în mod eficient.
- Servicii de sprijin pentru victime: Asigurarea accesul la servicii de sprijin pentru victime, cum ar fi asistență juridică, asistență socială și servicii de sănătate mentală funcționale și sustenabile.
- Sancțiuni pentru agresori: Este esențial să se aplice sancțiuni pentru agresorii care comit acte de violență împotriva femeilor, pentru a le proteja pe victime și pentru a preveni recidiva. Mai mult, tendințele internaționale, inclusiv prevederile Convenției de la Istanbul impun statelor armonizarea cadrului legal în vederea excluderii împăcării victimelor cu făptuitorii.
- Cooperare internațională: Este important să se dezvolte cooperare internațională pentru a combate violența împotriva femeilor, întrucât aceasta poate avea loc pe tot globul și poate necesita acțiune la nivel internațional.

Guvernul Republicii Moldova, până în anul 2023, a adoptat un șir de măsuri de prevenire și combatere a violenței:

- Strategia naţională de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018-2023.
- Planul de acțiuni pentru anii 2018-2023 privind implementarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018-2023. Se stabileşte că realizarea Strategiei naţionale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018-2023 se va efectua prin intermediul a două planuri de acţiuni care vor fi implementate de autorităţile de resort în perioadele 2018-2020 şi 2021-2023.

Obiectivele generale ale Strategiei derivă din structura bazată pe cei patru piloni ai Convenției Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței domestice și își propune realizarea a patru obiective generale:

1. Prevenirea violenței față de femei și a violenței în familie prin promovarea toleranței zero față de fenomen în vederea diminuării acestuia în Republica Moldova;

2. Consolidarea mecanismului de protecție și asistență pentru victimele violenței față de femei și ale violenței în familie;

3. Eficientizarea procesului de investigare și urmărire în justiție a actelor de violență față de femei și de violență în familie;

4. Dezvoltarea politicilor integrate în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și a violenței în familie, bazate pe cooperare multisectorială și colectare a datelor.

Raţionamentul Strategiei ține de necesitatea de a eradica fenomenul violenței față de femei și a violenței în familie și cadrul legal al Strategiei îl constituie:

- Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie 45/2007;
- Legea cu privire la asistenţa juridică garantată de stat nr.198/2007;
- Legea cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor nr.137/2016;
- Standardele minime de calitate privind serviciile sociale prestate victimelor violenţei în familie, HG nr.1200/2010;
- Regulamentul-cadru de organizare şi funcţionare a centrelor de reabilitare a victimelor violenţei în familie, HG nr.129/2010;
- Regulamentul de activitate a echipelor teritoriale multidisciplinare din cadrul Sistemului naţional de referire, HG nr.228/2014;
- Regulamentul de organizare și funcționare a Serviciului de asistenţă telefonică gratuită pentru victimele violenţei în familie și violenței împotriva femeilor și a Standardele minime de calitate, HG nr.575/2017;
- Instrucţiunea metodică privind intervenţia poliţiei în prevenirea şi combaterea cazurilor de violenţă în familie, Ordinul IGP nr. 360/2018;
- Instrucțiunea privind intervenţia structurilor teritoriale de asistenţă socială în cazurile de violenţă în familie, Ordinul MSMPS nr.903/2019;
- Instrucțiunea privind intervenția instituțiilor medico-sanitare în cazurile de violență în familie, Ordinul MSMPS nr. 1167/2019.

Guvernul Republicii Moldova și-a asumat printre prioritățile de aderare ale RM la Uniunea Europeană (UE), în ceea ce privește măsura nr. 9 *”consolidarea protecției drepturilor omului, în special în cazul grupurilor vulnerabile și solidificarea angajamentelor de a consolida egalitatea de gen și de a combate violența împotriva femeilor”*, aprobate de către Comisia Națională de Integrare Europeană, la 04.08.2022.

În vederea asigurării consecutivității acțiunilor și angajamentelor asumate, a fost elaborat următorul document de politici publice - Programul național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027. Programul este al doilea document strategic din domeniu și reprezintă o continuitate a *Strategiei naționale privind prevenirea și combaterea violenței pentru anii 2018-2023.*

Programul este construit într-o manieră asemănătoare Convenției Consiliului Europei privind prevenirea şi combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul) – prevenire, protecție, urmărire în justiție și politici integrate. Scopul acestuia este combaterea tuturor formelor de violență față de femei și fete și a violenței în familie prin stabilirea unui parteneriat durabil între principalii actorii din domeniul public, privat, societatea civilă și mass-media.

Printre acțiunile prioritare, prevăzute în Planul de acțiuni, se enumeră: ajustarea și completarea pachetului de servicii sociale pentru victimele violenței față de femei și fete și a violenței domestice, diversificarea serviciilor specializate, dezvoltarea serviciilor pentru agresorii familiali, ajustarea legislației naționale la prevederile Convenției de la Istanbul, consolidarea

capacităților autorităților publice și ale specialiștilor din cadrul serviciilor adresate femeilor afectate de violență ș.a.

Totodată menționăm importanța Strategiei naționale de dezvoltare ‖Moldova Europeană 2030‖ care asigură o coerență logică cu Obiectivele de Dezvoltare Durabilă Moldova 2030 (ODD), precum și cu ODD 5 ‖Egalitate de gen‖ (în special 5.2) și ODD 16 ‖Pace, justiție și instituții puternice‖.

Recomandări

Considerăm că Republica Moldova a realizat pași importanți în domeniul prevenirii și combaterii violenței în bază de gen, iar politicile publice includ un număr mare de activități care ar urma să diminueze din amploarea fenomenului, inclusiv prin reducerea cazurilor de violență față de femei și fete, ridicarea nivelului de conștientizare în rândul populației asupra impactului pe termen lung pe care îl au actele de violență asupra victimei, dar și a întregii societăți. Mersul european al țării este în tandem cu schimbările pozitive în materie de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale. Pentru a asigura continuitatea programelor propuse, se recomandă organizarea campaniilor de informare și sensibilizare, inclusiv pentru a înlătura stereotipurile existente, inclusiv prin educație peer-to-peer sau prin includerea unei dimensiuni a egalității de gen în toate aspectele politicilor educaționale;

Furnizarea de informații accesibile despre ce este violența de gen, despre diferitele sale forme, posibile remedii și măsuri de sprijin existente. Formarea profesioniștilor pentru a putea identifica, aborda și răspunde violenței bazate pe gen. Aceasta ar putea include furnizarea de formare pentru profesori, lucrători de tineret, asistenți sociali, formatori, poliție, sistemul de justiție, furnizorii de servicii medicale etc.

Campaniile și politicile de conștientizare pentru abordarea inegalității de gen și a violenței bazate pe gen pot contribui, de asemenea, la ridicarea importanței problemei în ochii publicului.

Programele destinate populației care este expusă riscului de violență întăresc stima de sine și autonomie, inclusiv financiară. Este important de a promova egalitatea de gen și educația pentru drepturile omului pentru toată lumea.

Referințe:

1. Pădure A., Țurcan-Donțu A., Violența în familie și în bază de gen, note de curs, online : https://cdf.md/wp-content/uploads/2022/03/Suport-de-curs_romana.pdf
2. European Institute for Gender Equality, Gender Equality Index 2022. Covid -19 pandemic and care, online: https://eige.europa.eu/publications/gender-equality-index-2022-covid-19-pandemic-and-care
3. Raportul privind Indexul egalității de gen 2022- Care este nivelul de egalitate dintre femei și bărbați în Moldova? Online : https://progen.md/wp-content/uploads/2022/03/CPD_Indexul-Egalitatii-de-Gen-2022.pdf, pag. 4
4. *Studiul „Bunăstarea și siguranța femeilor”*, Chișinău, OSCE (2019), p. 101. https://www.osce.org/files/f/documents/e/f/425867_0.pdf
5. Convenția cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW), disponibilă online: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women
6. Comisia ONU pentru Condiția Femeilor, disponibil online: https://www.unwomen.org/en/csw
7. A brief history of the Commission on the Status of Women, disponibil online: https://www.unwomen.org/en/csw/brief-history
8. Violence against women, disponibil online: https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1426
9. Violence against women, disponibil online: https://www.who.int/fr/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women#:~:text=Les%20Nations%20Unies%20d%C3%A9finissent%20la,actes%2C%20la%20contrainte%20ou%20la
10. Organizația Mondială contra torturii: What is torture? Disponibil online: https://www.omct.org/en/who-we-are/what-is-torture

11. Agenda ONU 2030 pentru Dezvoltare Durabilă: disponibil online : htt
12. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și fete, online: https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0 90000168008482e
13. Spotlight Initiative's governing body https://spotlightinitiative.org/what-we-do
14. Planul de acțiuni pentru anii 2018-2023 privind implementarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018-2023, disponibil online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128809&lang=ro#
15. Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie 45/2007;
16. Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat nr.198/2007
17. Legea cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor nr.137/2016
18. Standardele minime de calitate privind serviciile sociale prestate victimelor violenţei în familie, HG nr.1200/2010
19. Regulamentul-cadru de organizare şi funcţionare a centrelor de reabilitare a victimelor violenţei în familie, HG nr.129/2010
20. Regulamentul de activitate a echipelor teritoriale multidisciplinare din cadrul Sistemului naţional de referire, HG nr.228/2014
21. Regulamentul de organizare și funcționare a Serviciului de asistență telefonică gratuită pentru victimele violenţei în familie și violenței împotriva femeilor și a Standardele minime de calitate, HG nr.575/2017
22. Instrucţiunea metodică privind intervenţia poliţiei în prevenirea şi combaterea cazurilor de violenţă în familie, Ordinul IGP nr. 360/2018
23. Instrucțiunea privind intervenţia structurilor teritoriale de asistenţă socială în cazurile de violenţă în familie, Ordinul MSMPS nr.903/2019
24. Instrucțiunea privind intervenția instituțiilor medico-sanitare în cazurile de violență în familie, Ordinul MSMPS nr. 1167/2019
25. Planul de acțiuni pentru implementarea măsurilor propuse de către Comisia Europeană în Avizul său privind cererea de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, disponibil online: https://mfa.gov.md/sites/default/files/plan_cnie_04.08.2022.pdf
26. Programul național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027, disponibil online: https://social.gov.md/wp- content/uploads/2023/03/Programul-VFF-si-VF_-15.03.2023_final.pdf

Strategia națională de dezvoltare ‖Moldova Europeană 2030‖, disponibil online: https://particip.gov.md/ro/strategy/strategia-nationala-de-dezvoltare-moldova-2030/4